

Ojcostwo duchowe – teoria i praktyka (Duchowość w Polsce, t. VII), red. ks. M. Chmielewski, Lublin: „Polihymnia” 2001, ss. 318.

Obserwowany współcześnie kryzys ojca w społeczeństwie i rodzinie ma również pewne przełożenie w dziedzinie ojcostwa i kierownictwa duchowego. Liczne publikacje częściej ujmują to zagadnienie raczej od strony psychologicznej, nie podejmując głębiej teologicznego wymiaru tej rzeczywistości. Niejako w odpowiedzi na tendencję redukcji ojcostwa i kierownictwa duchowego do rodzaju psychoterapii, w ramach prac Sekcji Duchowości Teologów Polskich ukazał się kolejny, siódmy, tom z serii *Duchowość w Polsce* zatytułowany *Ojcostwo duchowe – teoria i praktyka*. W głównej mierze jest on owocem ogólnopolskiego sympozjum, które pod tym samym tytułem odbyło się w Roku Boga Ojca na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu (4-5 XI 1999 r.).

Tom składa się z dwóch części, z których pierwsza zawiera odczyty wygłoszone w czasie wspomnianego sympozjum oraz artykuły uzupełniające podjętą problematykę. Drugą jego część stanowią różne studia, będące owocem a zarazem odzwierciedleniem badań prowadzonych przez polskich teologów duchowości.

Problem ojcostwa duchowego powinien być ujmowany w kontekście jego teologicznych źródeł i form, w jakich się realizuje. Wszelkie ojcostwo bowiem, także

biologiczne, zapodmiotowane jest w Ojcostwie Boga-Stwórcy i Zbawiciela. Ks. Walerian Słomka w artykule *Teologia ojcostwa duchowego*, ujmując to zagadnienie w aspekcie trynitarnym i eklezjalnym, wskazuje na doniosłą rolę Kościoła – „Prasakramentu duchowego ojcostwa i synostwa” w realizacji misji rodzicielstwa z Ducha. Pełnienie tej posługi w szczególny sposób należy do biskupów i kapłanów, nazywanych także ojcami duchowymi. Oni, przez przepowiadanie Ewangelii, sprawowanie sakramentów i świadectwo miłości, są rodzicielami życia w Duchu Świętym. Biorąc zaś pod uwagę, że ojcostwo duchowe realizuje się przez rodzenie do życia wiarą, nadzieją i miłością, może być ono wypełniane także przez innych uczestników kapłańskiej godności i misji Chrystusa, np. przez świeckich: rodziców, nauczycieli i wychowawców (s. 20-23).

Skoro ojcostwo duchowe w swej istocie ma być odzwierciedleniem prawdy o pochyleniu się Boga nad człowiekiem, winno więc wyrażać się w postawach bliskich pierwowzorowi. Ojciec Antoni Jozafat Nowak OFM w artykule *Ojcostwo duchowe w aspekcie psychologicznym* wskazuje na charakterystyczne znamiona posługi ojcostwa duchowego, mające swoje zakorzenienie w Bogu, który jest Miłością Miłosierną i w swej Opatrzności zatroskany jest o dobro człowieka. Miłość zatem, w porządku której człowiek rozwija się poprawnie, to zasadnicza cecha znamionująca prawdziwego ojca duchowego. Niemniej ważne jest również miłosierdzie, które w praktyce tej posługi polega na umiejętności partycypowania w problemach i trudnościach drugiego człowieka. Aspekt opatrnościowy zaś dotyczy prewencyjnego wpływu ojca duchowego na osobę (s. 28-32).

Wobec osób poświęcających swoje życie Bogu, posługa ta wyraża się w kierownictwie duchowym, za które wobec alumnów odpowiedzialny jest ojciec duchowny, a wobec osób zakonnych – mistrzowie lub mistrzynie nowicjatów i przełożeni. Ze względu zaś na specyfikę tej posługi konieczny jest wybór odpowiedniej metody i środków służących jej skuteczności. Szerzej na ten temat w swoich artykułach mówią: ks. Henryk Wejman – *Posługa ojcostwa duchowego w polskich seminariach duchownych* i Krystyna Lemańska SInMPN – *Formacja a ojcostwo duchowe: rozczarowania i oczekiwania*. Według nich znacznie korzystniejsze w obecnej sytuacji jest oparcie się w kierownictwie duchowym na metodzie „współuczestnictwa” (s. 39) i „humanistycznej wspólnoty” (s. 55). Odpowiadając chrześcijańskiej wizji człowieka, w której jest on podmiotem wszelkich działań, metoda ta prowadzi go do coraz większej samodzielności emocjonalnej i duchowej.

Niezwykle istotnym we współczesnym Kościele jest również problem kierownictwa duchowego osób świeckich konsekrowanych, o czym po raz pierwszy na gruncie polskim pisze w swoim artykule ks. Piotr Walkiewicz. Obecne trudności dotyczące tej specyficznej posługi – zdaniem autora – wynikają głównie z nieznamomości natury samych instytutów świeckich (s. 59). Niemniej jednak charakter powołania świeckich konsekrowanych sprawia, że taka posługa jest niezwykle konieczna (s. 61-64).

Jak wspomniano wyżej, Kościół jest tym uprzywilejowanym miejscem, gdzie posługa ojcostwa duchowego znajduje swój pełny wymiar. Zachowując życie Boże w sobie powierzonych, realizuje misję samego Chrystusa, który przez Misterium Paschalne przywrócił nam należną godność dzieci Najlepszego Ojca. Nie pozostawia zatem nikogo, kto potrzebuje pomocy i wsparcia. Nawet gdyby człowiek zszedł na

bezdroża życia duchowego, w Kościele odnajdzie niezbędną pomoc. W tym kontekście rysuje się szczególna rola egzorcystów, którzy z mandatu Kościoła pełnią posługę towarzyszenia osobom zniewolonym duchowo i opętanym. Niezwykle cennym odnośnie do tego jest artykuł o. Bogdana Kocańdy OFMConv, zatytułowany *Od rozeznania do uwolnienia. Wskazania praktyczne jak towarzyszyć osobie opętanej*. To rodzaj świadectwa autora, który przez ponad dwa lata pełnił posługę egzorcysty. Kapłan bowiem, który w imieniu Kościoła sprawuje duchową opiekę nad osobą zniewoloną, staje się uosobieniem miłości i dobroci Boga Ojca.

Część pierwszą VII tomu z serii *Duchowość w Polsce* zamykają trzy artykuły ukazujące miejsce i rolę kierownictwa duchowego w życiu dwóch, ostatnio najbardziej popularnych, postaci: św. Faustyny Kowalskiej (ks. Jan Machniak, *Kierownictwo duchowe w życiu św. Faustyny Kowalskiej na Podstawie „Dzienniczka”* – s. 95-122; ks. Henryk Ciereszko, *Posługa kierownictwa duchowego ks. Michała Sopoćki wobec św. Faustyny Kowalskiej* – s. 123-148) oraz św. o. Pio (ks. Wojciech Zyzak, *Kierownictwo duchowe w życiu ojca Pio* – s. 149-167).

Natomiast część drugą recenzowanej publikacji, zawierającą różne studia, otwiera artykuł ks. Marka Chmielewskiego pt. *Duchowość jako nauka i sztuka*. Autor analizuje ten temat wychodząc od omówienia w zarysie historii duchowości, a następnie omawia współczesne koncepcje teologii duchowości jako nauki. Ukazując zaś duchowość jako sztukę, ks. Chmielewski podkreśla jej szczególną rolę integrującą zarówno w sensie podmiotowym, jak i przedmiotowym w odniesieniu do innych wyspecjalizowanych dyscyplin teologicznych, co w jakimś sensie dotyczy również problematyki ojcostwa i kierownictwa duchowego (s. 172-188).

W omawianej publikacji znajdują się również owoce badań przeprowadzonych przez ks. Andrzeja Siemienińskiego, który w pierwszym swoim artykule, zatytułowanym *Niektóre konsekwencje dokumentu Kongregacji Nauki Wiary „Dominus Jesus” dla teologii duchowości*, dokonując analizy treści Deklaracji na tle różnych religii i dialogu międzyreligijnego, ukazuje wyjątkowość chrześcijaństwa i chrześcijańskiego doświadczenia duchowego. W drugim zaś artykule, pt. *Krok w ponowoczesną przyszłość czy budzenie widma przeszłości?*, gruntownej krytyce poddaje postmodernistyczną wizję duchowości mistycznej w ujęciu anglikańskiego teologa Don Cupitta (s. 311-318).

Liturgia jako źródło i szczyt życia duchowego według ks. Maurice Zundela, to kolejny artykuł, którego autorką jest Agnieszka Lubojemska. Prezentowane w nim poglądy szwajcarskiego teologa wprost odnoszą się do soborowej nauki o Eucharystii, która w kształtowaniu chrześcijańskiego życia duchowego odgrywa niezastąpioną rolę (s. 199-212).

„Rzeczywistość wiary w życiu kapłana wydaje się sprawą oczywistą, a jednocześnie wymaga ciągłego uświadamiania sobie i permanentnego pogłębiania” (s. 213). Tymi słowami ks. Józef Skorodiuk w artykule *Wiara u podstaw duchowości kapłańskiej* rozpoczyna swoje przemyślenia dotyczące miejsca i roli nadprzyrodzonej cnoty wiary w życiu duchowym kapłana i realizowanej przez niego misji w imieniu samego Chrystusa.

Na mocy sakramentu chrztu świętego każdy człowiek dostępuje udziału w proroczej, kapłańskiej oraz królewskiej godności i funkcji Jezusa Chrystusa. Jednak w za-

leżności od stanu życia posługi te realizowane są w różny sposób. O tym, jakie są podstawy i płaszczyzny realizacji misji królewskiej w życiu osób świeckich, pisze ks. Henryk Wejman w artykule zatytułowanym *Królewski wymiar duchowości laikatu* (s. 221-236).

Interesujące studium nad *Obrazem Boga Ojca w materiałach formacyjnych Ruchu Pomocników Matki Kościoła* prezentuje ks. Jacek Hadryś. Autor, jako były duszpasterz Ruchu w archidiecezji poznańskiej, rozpoczynając swój artykuł od ukazania genezy, rozwoju i duchowości Pomocników, poddaje analizie ich materiały formacyjne i szuka tam prezentowanych obrazów Boga Ojca. Przeprowadzone badania wykazują jednak, że z uwagi na maryjny i typowo apostołski charakter Ruchu, stosunkowo rzadko pojawia się tam nawiązanie do Osoby Boga Ojca. Biorąc zaś pod uwagę istniejące akcenty, Bóg Ojciec ukazywany jest tam przede wszystkim jako Miłość całkowicie darująca się człowiekowi i przyjmująca go z całą otwartością. Ciekawy jest również problem tzw. fałszywych obrazów Boga, których prezentowanie na pewnych etapach formacji wydaje się niezbędne (s. 237-252).

Doskonałość chrześcijańska w swej istocie polega na miłości miłosiernej, która swoje źródło i wzór czerpie z objawienia Syna Bożego – Jezusa Chrystusa, który jest „obrazem Boga niewidzialnego” (Kol 1, 15). Takie ujęcie pełni życia chrześcijańskiego, będące owocem badań nad życiem, nauczaniem i działalnością byłego biskupa diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej, prezentuje ks. Adam Rybicki w artykule pt. *Wizja doskonałości chrześcijańskiej w ujęciu bp. Czestawa Domina* (s. 253-262).

Kolejne dwa artykuły świeckich teologów dotyczące fenomenu objawień w Medjugorie mają względem siebie charakter polemiczny. Anastazja Seul (*Medjugorie w świetle reguł rozeznawania duchów...?* – s. 263-283) poddaje krytyce prezentowany w poprzednim tomie tej serii artykuł Doroty Rafalskiej i Eryka Łażewskiego o tej niezwykle delikatnej rzeczywistości. Autorzy jednak, pisząc *O nieporozumieniach wokół domniemanych objawień w Medjugorie* (s. 285-310), zdecydowanie bronią swego wcześniejszego stanowiska. I choć czytelnik nie znajdzie tu rozstrzygnięcia w kwestii wiarygodności tych objawień, to jednak może bliżej poznać złożoność problematyki i zrozumieć ostrożne w takich przypadkach stanowisko Kościoła świętego. Z tego też względu artykuły te zasługują na szczególną uwagę.

Zaprezentowana wyżej pozycja, dotykając niezwykle istotnych problemów tak żywo obecnych we współczesnym Kościele, co głównie dotyczy zagadnienia ojcostwa i kierownictwa duchowego, może być cenną pomocą tak dla pełniących posługę ojcostwa duchowego, jak i dla poszukujących drogi, która prowadzi do głębi tajemnicy spotkania Boga i człowieka.

Agnieszka Deneka